

MICHEL BRÉAL

1915 Նոյեմբերի վերջերը բանասիրական գիտությունը զգալի կորուստ մ'ունեցաւ Académie des Inscriptionsի անդամ 84ամեայ ծերունի Michel Bréalի մահուամբ:

Բանասէր և դաստիարակ, ուսուցչապետ էր համեմատական քերականութեան և լեզուագիտութեան Ecole de Franceի մէջ, անդամ էր իտալական կաճառներու՝ ինչպէս Լինչէի՝ Հոովմայ՝ և Դորինոյի Ճեմարանին, Նոյնպէս Պրիւքսելի արքունի կաճառին, հիմնադիրներէն մին էր իտալ-Հելլէն Լինկերութեան, պատուոյ տիտղոսաւոր վարդապետ Յիւրիկի և Պոլոնիոյ համալսարաններուն, ընդհանուր վերահսկող բարձրագոյն ուսմանց՝ և վարժարանաց, վարիչ բարձրագոյն ուսմանց վարժարանի, Հանճարիմաց իտալարկու և հետազոտող, փայլուն մատենագիր, ծնած էր 1832 մարտ 26ին ի Լանտաւ (Պաւերայի), գաղղիացի ծնողաց զաւակ: Իւր ուսումները կատարեց ի Վիսսեմպուրկ, Մէց և Բարիզ, ուր Eugène Bournouffի առաջնորդութեամբ հմտացաւ սանսքրիթ և զենտ (հին պարսկական բարբառ) լեզուներու: 1860-1861ին զնաց ի Պեռլին հռչակաւոր ուսուցչապետաց դասախօսութեանց հետեւելու և կատարելագործելու իւր հմտութիւնըն արեւելեան լեզուաց և հնագիտութեան մէջ: Հոն ունեցաւ իրրեկ իրեն ուսուցիչ Weberը՝ Սանսքրիթի և հնդկագիտութեան և Boppը՝ համեմատական քերականութեան: Այս վերջնոյս զըլուխ-գործոց Հնդկրոպական լեզուաց համեմատական քերականութիւնը (որ չորս ընդարձակածաւալ հատորներէ կը բաղկանայ, և որոնց էջերու մէջ խիտ առ խիտ հայկական համեմատութիւնք ալ կը յաջորդեն իրարու) սքանչելի կերպով թարգմանեց գաղղիերէնի: Գաղղիա զատ Նալով զբաղեցաւ կայսերական մատենադարանի արեւելեան գրչագիրներու ուսու-

նասիրութեամբ. և Haseի մահուանէ վերջ, յաղթական մրցմամբ զբաւեց համեմատական լեզուագիտութեան ուսուցչական աթոռը, և զայն աւելի ևս պայծառացուց փայլուն, խորաքնին, և նորօրինակ դասախօսութեամբ մը:

Իւր բազմաթիւ անուանի և հետաքրքրական հեղինակութեանց մէջէն յիշենք հետեւի ուսումնասիրութիւնքը. «Ջորտազրի աւանդութեան և վետական հաւատարեաց յարաբերութիւնք» (1862) զոր Գաղղիոյ Արձանագրոց և Գեղեցիկ Կայրուութեանց ճեմարանը պսակեց մրցանակաւ. «Սաւոնասիրութիւն համեմատական դիցարանութեան», զոր՝ որ նոր զարկ ու մղում տուաւ համեմատական դիցարանութեան հետազոտութեանց. «Լեզուի մէջ ծածկեալ գաղափարներ», «Եւզուպեան Տախտակք» որուն համար կուպպիոյ քաղաքը, ի նշան երախտագիտութեան, պատուոյ քաղաքացիութեան տիտղոսը պարգեւեց իրեն. և այլն:

Հ. Յ. ԱԻԳԵՐ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԳԱՂԱՓԱՐԱՆԻՇՆԵՐ

Ինչպէս ամէն քաղաք ունի իւր զինանշանը, և ինչպէս ամէն վերացական իր ունի իւր գաղափարանիշը որ զայն նիւթապէս կը ներկայացնէ, այսպէս ալ իւրաքանչիւր ազգերն ընդհանուր գաղափարով մը կը ներկայացունին սովորաբար որ և է նշանով մը, որ իր մէջ կ'ամփոփէ անոնց բնադրող նկարագիրը, կամ անոնց պատմութեան ամէնէն աւելի ցայտուն դէպք մը կը յիշեցնէ: Ոչ մէկ բան այնքան լաւ կերպով պիտի կարենար ներկայացնել ճարտական ժողովուրդը, ինչպէս կը ներկայացնէ քրիզմանդիմ աշնանային ծաղիկը: Տաճկաստանի գոյութեան պատճառն անգամ կատարելապէս ներկայացուած է մաւիկին մէջ զոր թուրքերը բիւզանդացիներէն ժառանգեցին: Եւ հռչակաւոր կնիւտաց ա-

քաղաքը, զոր գաղղիական Յեղափոխութիւնը վերստին դրոշմեց ազգային դրօշակին վրայ, փոխանակ թագաւորութեան ժամանակի շաշահի ծաղկին, ամենակատարեալ արտայայտութիւնն է վերոյիշեալ երկու պատճառներու, որոնցմէ կը ծնանին ազգերու գաղափարանիշները:

Ազգերու գաղափարանշանները շատ հետաքրքրական և միանգամայն հրահանգիչ ծանօթութեանց ներքէ կ'ընծայեն: Բայց որովհետև այս ներթիւ ընդարձակութեան համար կարելի չէ միանգամայն փոքրիկ յօդուածի մը մէջ ամփոփել ամէն ինչ, առ այժմ կը ներկայացնենք միայն մի քանի տեղեկութիւններ Անգղիոյ, իռլանտայի և Սկոթլոյ ազգային գաղափարանիշներու վրայ: Տաճկական մահիկի ծագման վրայ ուրիշ առիթով արդէն խօսած է Բազմավէշան, իսկ յարմար առիթներով ալ ապագային պիտի խօսի միւս ազգաց նշաններուն վրայ:

Անգղիոյ « վարդը »

Անգղիոյ պատմութեան ամէնէն աւելի յուզումնալից և աղետաւոր շրջանն անտարակոյս եղած է այն յիսուն տարւոյ ժամանակամիջոցը՝ որ կը ձգուի Հենրիկոս Վեցերորդի գահակալութենէն մինչև Հենրիկոս Եօթներորդի գահակալութիւնը: Երբէք տեսնուած չէ աւելի մեծ կատաղութիւն մը մի և նոյն գահին հետամուտ երկու ախոյեաններու մէջ, ինչպէս մեծագոյն յամառութիւն և կատաղութիւն մ'ալ ժողովուրդներու կողմանէ երկու թեկնածուներէ մին կամ միւրը պաշտպանելու համար: Եւ այն իսկ երկու ախոյեաններէ միոյն պատմութեան թատերաբեմէն աներևութանալը բաւական եղաւ կոխը դադրեցնելու համար: Միշտ կը գտնուէր մէկը, որ պատրաստ էր անոր տեղը գրաւելու, և քաղաքական կոխը կը շարունակուէր առաջինէն աւելի կատաղօրէն:

Փերթէ եղբերգական երգիծանութեամբ մը, այդ կոտին այնքան սարսափներու միջոց, վարդը, գեղեցկութեան և սիրոյ

նշանաբանը, գաղափարանիշ և տեսանլի նշանն եղաւ ամէնէն աւելի երկարատեւ և բուռն քաղաքական կոխներէ միոյն, որ երբեք ազգ մը տառապեցուցած ըլլայ:

Այս տարօրինակ երևոյթը ծագումն առաւ տարօրինակ դէպքէ մը՝ որ կարծէք թատերական գեղեցիկ մեյքափ մը համար հնարուած է:

Տաճարին պարտէզներու մէջ, այն հրուշակաւոր պատմական բուրաստաններու մէջ, Temple-Gardens կոչուած, որոնք հիմայ վերածուած են փոքրիկ ովասիսի մը, կանանչ ու լոին, կորսուած այժմեան լոնտրայի ցեխի, աղմուկի, և ծուխի ովկիսանոսին մէջ, 1450ի գարնանային գեղազուարճ առաւօտ մը, Անգղիոյ զլուաւոր ազնուականք կը վիճարանէին իրարու հետ ամենամեծ խնդրոյ մը վրայ որ այն օրերու մէջ կ'երկպառակէր ամբողջ ազգին սրտերն ու հոգիները. « Երկու արքայազուն իշխաններու մէջ, որ իրարու ախոյեան կը հանդիսանան Անգղիոյ գահուն վրայ բարձրանալու համար, ո՞ր մէկն արդեօք պէտք ենք ճանչնալ իբրեւ օրինաւոր ժառանգ »:

Որովհետև այդպիսի հակաճառութեան մը համար իբրեւ յարմարագոյն տեղ ընտրուած էր այդ մենացեալ ծաղկալից անկիւնը, դիւրաւ կրնանք գուշակել որ այն ժամանակ գոյութիւն չունէին դեռ club-ները: Թիրախ ասոնք ծագեցան առաջին անգամ Գաղղիոյ Յեղափոխութեան ժամանակ. սակայն ամէն մարդ գիտէ որ club-ներէն շատ առաջ ալ դիւանագիտական ու քաղաքական հակաճառութիւնները գոյութիւն ունէին: Վիճարանութիւնը դեռ հակառակած էր, երբ վրայ հասաւ Ռուսարտ Բլանդաթընէդ, Երրեքի դուքսը, որ որուն իսկ արքունի գահուն թագապահանջներէ մին էր, և որուն վրայ վիճարանութիւնը սկըսած էր: Իւր ներկայութիւնը, ինչպէս կարելի է դիւրաւ երևակայել, իսկոյն փակեց ամէն բերանները, և ամենախոր լուութիւն մը յաջորդեց այնքան ոգևորուած խօսակցութեան:

Իշխանն անդրադարձաւ և հարցուց այն

պարոններու թէ ինչ կը խօսէին այնքան ոգևորութեամբ՝ երբ ինքն հասաւ, և թէ արդեօք դիպուածով իրենց ալ կուսակից էին Լանգսադէրցի Հենրիկոսին... արքունի թագն՝ «յափշտակողին»:

Իւր այս հարցումն առանց պատասխանի մնալով, Ռիշարտ աղաղակեց:

— Որովհետեւ ամէնքդ ալ համը ու մունջ դարձեր էք և ոչ ոք կը համարձակի խօսքով արտայայտելու իրեն մտքին զազափարը, նշան մը ներկայացուցէք որով կարենամ ես ձեր զգացումը ճանչնալ: Այն ամէն մէկը որ անկեղծաբար կողմնակից է Եորքի Տան Թող սպիտակ վարդ մը քաղէ, ինչպէս որ կ'ընեն ես:

Այս խօսքիս վրայ Սոմէրսէթի կոմսն, աղաղակեց իր կարգին:

— Ուրեմն եթէ այսպէս է, ով որ կ'ատէ շողորորթութիւնը և պատրաստ է մեր ճշմարիտ և օրինաւոր վեհապետին իրաւունքները պաշտպանելու, նոյն իսկ իրեն քացակայութեան ատեն, և իրեն թշնամեաց առջև, թող ինձ հետ միասին կարմիր վարդ մը փրցնէ:

— Ուրեմն, ըսաւ վարուիքի կոմսն, իմ ծաղիկս պիտի ըլլայ սպիտակ վարդը և զայն քաղած պահուս կ'երդնում որ ամենահաւատարիմ պաշտպանն պիտի ըլլամ Եորքի Տան:

— Ես ալ, վրայ բերաւ Սուլֆորի կոմսն, կը հետևիմ Սոմէրսէթի կոմսին օրինակին. և պնծելով զիս կարմիր վարդով մը յանձն կ'առնում մինչև իմ արեանս վերջին կաթիլն ալ հեղլով պաշտպանել Հենրիկոս Լանգսադէրի դատը:

Միւս ամէնն ալ այս անձանց նման սկսան քաղել իրենց վարդերը՝ ոմանք սպիտակ, ոմանք կարմիր: Սակայն ներկայներէն մին, որ դեռ քիչ մը կը ռադատուէր իւր պահպանած էր, ինչ որ միւս ամէնքը՝ իրենց զխաւորներուն հետեւելով կորուսած էին, սկսաւ աղաղակել:

— Վայրկեան մը, վայրկեան մը, Այս պարտէզն իր բոլոր վարդերէն կորոպտելէն առաջ, և մեր թշուառ երկիրը աղետներու անդունդի մը մէջ զահավիժելէն ա-

ռաջ, լաւ չէ՞ արդեօք որ օրինաւոր անկեղծութեամբ սահմանենք որ յաղթական պիտի համարուի այն կողմն որ աւելի բազմաթիւ ծաղիկներ քաղեն է, ըլլան անոնք կարմիր վարդեր, կամ սպիտակ վարդեր, և հակառակ կողմը պիտի հպատակի այսու ցուէից մեծամասնութեան:

Այսպէս սահմանուեցաւ: Եւ վարդերը, խաղաղութեան զաղափարանիշը, փոխուելով ցուէից գնտակներու պիտի կարենային ըլլալ միանգամայն խաղաղութեան նշաններ: Բայց կիրքերն այլ ևս շատ չափազանց յուզուած ու դառնացած էին և անկարելի էր զանոնք այսպիսի խաղաղական կոնիով մը հանդարտեցնել ու շիջուցանել: Քուէները համբերն անկարելի եղաւ, և հոն հաւաքուած իշխանները, զատուելով վերըստին իրարմէ՝ զէնքերու դիմելու համար՝ որպէս զի այդ խնդիրն որոշեն, իրենց հետ տարին վարդերը որ այն վայրկենէն նշանաբան դարձան, իրենց զոյներով, երկու թագապահանջ Տուններու, Եորքի և Լանգստէրի, կուսակիցներուն: Եւ ահաւոր եղաւ այդ քաղաքային պատերազմը որ յիսուն տարի տևեց: Անգղիացի ժողովուրդը հազիւ կըցաւ խաղաղութեան շունչ մ'առնուլ երբ Հենրիկոս Եոթներորդ Լանգստէրի իշխանն իրեն հարսնութեան առաւ Եորքի Տան Եղուարդ Չորրորդին աղջիկը, Եղիսաբեթը, և երկու ախոյեան Տունները միացան իրարու մէկ արեանակցուութեամբ:

Այն օրուանէ ի վեր մի միայն վարդի ծաղիկը մնաց իրրեւ նշանաբան, առանց բնաւ զանազանութիւն դնելու անոր գոյնին: Եւ վարդը եղաւ ազգային նշանաբան կամ զաղափարանշան Անգղիոյ. զարդաբեց անոր զինանշանը, նշողեց անոր դրամներուն վրայ և նրբաթել հիւսուեցաւ Լոնտոնայի Աշտարակին պահակապաններու այնքան նկարչական հանդերձին վրայ, այս չորսհարիւրեան սցանչելի տաբազին վրայ, որ դեռ այսօր ալ Միծն Բրիտանիոյ մայրաքաղաքին մէջ զարմանալու արժանի եղաւ ևս իրերէն մին է:

Իռլանտայի «Առուդոյր»

Բուլորովին տարբեր պարագայներու, և բուլորովին հակառակ գաղափարներու, քան ինչ որ նկարագրին եղաւ Անգղիոյ Վարդին, կը պարտի Առուդոյտն իւր ծագումը իբրեւ Հայրենեաց սրբազան նշանաբան մը ամէն մէկ իռլանտացւոյ աչքին առջև: Առուդոյտի գաղափարանշանն կապուած չէ բնաւ մի և նոյն երկրի մարդկանց յիշատակի մը հետ՝ որոնք փոխադարձ զիրար կը խող-խողեն, և կամ քաղաքներու յիշատակի մը մը հետ, որոնք հրայրեաց կը կործա-նին և կը ջնջուին բուն իսկ իրենց բնա-կիչներու ձեռքով. այլ ընդհակառակն կա-պուած է նուիրական յիշատակի մը հետ, այսինքն է առաքելի մը անձնանուիրու-թեան և բարեպաշտութեան՝ որ կը քա-րոզէ Աստուծոյ խօսքը, և ժողովրդեան մը հաւատքին՝ որ անոր ունկնդիր կ'ըլլայ:

Սուրբ Պատրիկ, հռչակաւոր սուրբն որ իռլանտացիները քրիստոնէութեան դար-ձուց, իւր առաքելական հոգւոյն եռանդուն նախանձաւորութենէ մղուելով, Գրիստո-սի 442 թուականին նաւէն ելաւ այդ կղզւոյն վրայ, ի Վիգլով, ուր անմիջապէս սկսաւ իւր առաքելութեան բազմավաստակ գործոյն: Անկէ սկսաւ շրջիլ բոլոր «կա-նանչ Երրնեանայ» մէջ (ինչպէս կ'անուա-նեն զիռլանտա) ամէն կողմ բաշխելով և տարածելով քրիստոնէական վարդապետու-թեան միաթարութիւնները և հրահանգնե-րը: Ամենուրեք իր ետէն կը վազէին բազ-մաթիւ ամբոխներ իւր խօսքերը լսելու համար: Օր մը երբ Սուրբը կը քարոզէր Դարայի բլուրներուն վրայ և կը ջանար բացատրել ամենասուրբ Երրորդութեան խորհուրդը, մինչդեռ իւր ունկնդիրները չէին կրնար ըմբռնել իր քարոզութիւնը և կը դժուարէին հաւատալու որ ի մին միայն Աստուած երեք զանազան Անձինք զըտ-նուին, Սուրբ Պատրիկ, համակամած խո-նարհեցուց աչքերը կանաչազարդ գորգին վրայ որ իւր ոտից առջև տարածուած էր, և այդ կանաչութիւնը կազմող սքանչելի առուդոյտը նշմարելով, յանկարծական աս-

տուածային ներշնչում մը զգաց, քաղեց անկէ տերեւ մը և ցուցուց զայն իռլան-տացւոյ՝ ըսելով իրենց.

— Տեսէք ուրեմն որ ձեր մարգագե-տիններու այս խոնարհ խոտին մէջ իսկ ինչպէս երեք տերեւներ միացած իրարու՝ իսկապէս կը կազմեն մէկ տերեւ միայն, էւ պիտի մերժէ՞ք արդեօք հաւատալ ինձ երբ Ս. Գրիգորին համաձայն կ'աւետարա-նեմ ձեզի որ կայ մի միայն Աստուած, և սակայն ի մին միայն Աստուած կան և բեք զանազան Անձինք:

Այս բնական հանճարագիւտ համեմա-տութիւնը հասաւ այն նպատակին զոր կը դիտէր Ս. Պատրիկ, և այն օրուանէ սկը-սեալ, առուդոյտը իռլանտացուց զազային գաղափարանիշն եղաւ, սիրելի միշտ այն կանաչ կղզւոյն զաւակներուն՝ աշխարհիս ո՛ր կողմն ալ անոնք ցրուած ըլլան, զրժ-բաղդութեանց կամ հալածանքներու պատ-ճառաւ: Նոյն իսկ այժմեան պատերազմին մէջ իռլանտացի գունդերը ուրիշ անգղիա-ցի զինուորաց վաշտերէ կը ջանան զա-նազանուիլ առուդոյտի նշանաբանով, զոր իրենց կուրծքին վրայ հիւստուած կը կրեն, և ոչ ալ առանց այդ ազգային հայրենեաց նշանաբանին պիտի քալէին դէպ ի ուղ-մաւսյալը, ուր այն սրբազան գաղափա-րանիշով ամէն մէկ իռլանտացի դիւցազ մը կը դառնայ:

Սկովտիոյ «Ակքսնը»

Մալգովմ Առաջինի ժամանակ, 1010 թուականին ատենները, Սկովտիոյ վրայ արշաւ մը գործեցին Դանիացիները, որոնք ամբարուան գեղեցիկ, բայց առանց լուս-նոյ երեկոյ մը, նաւէն ելլելով ի Պուկան Նէս, Ապլետէնի կոմսութեան գաւառին մէջ, ասպատակեցին իսկոյն դէպ ի Սլենսի դը-ղեակը, միտքերնին դրած որ զայն գրաւեն անհրաժեշտ՝ յարձակամար: Իրենց անա-կընկալ յանկարծական ցամաք ելլելը ոչ ոք անդրադարձուած էր, և քիչերուան խա-ղաղութիւնն ու լուսութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէին ասպատակութեան, կը մտա-

ծէին որ անակնկալ կերպով վրայ հասնելով պիտի կարենային իրենց առանց մեծ դժուարութեան տիրապետել զղեակին, որ իւր դիրքին պատճառաւ, — Սկովտիոյ առեկեման յետին ծայրն ըլլալով, — ամենամեծ կարևորութիւն ունէր։ Այդ զղեակին տիրանալը, իրենց համար պիտի դիւրացնէր ուրիշ ամէն ապագայ տիրապետութիւնը, և այս պատճառաւ ամէն նախագոչութիւն ձեռք առած էին որպէս զի կարենան յաջողիլ այս ձեռնարկին մէջ ապահով հարուածով մը։

Դղեակին տեսնուելու չափ մօտենալով, Դանիացիք զգուշութեամբ առաջ գնացին, և Ֆայրագոյն նախագոչութիւն գործադրելով՝ իւրացանչիւր զինուոր կօշիկներն հանեց, որպէս զի բոկոտն քալելով ժայռուտ ճանապարհին վրայ բնաւ ոտնաձայն մը չլսուի։ Արդէն իսկ Սլինսի բարձր պարսպներուն ներքեւ գրեթէ հասած էին, և արդէն իրենց սրտերն սկսած էին բարախել ուրախութենէն՝ մտածելով որ այլևս յաղթութիւնն ապահով էր և առձեռն պատրաստ։ Պատնէշներու վրայ ոչ մէկ լուսոյ նշոյլ չէր տեսնուէր, ամենափոքր ձայնի շշուկ մ'անգամ չէր հասներ անտի։ Պահակապան զինուորները բոլորովին անգէտ սպառնացող վտանգին, անշուշտ խորքունի մէջ պիտի ըլլային։ Կը մնար միայն խրամն անցնելի, սանդուխներն յեցնել պատին և բերդն արդէն իսկ առեւած էր։ Եւ ասպատակողը, ամենախոր լուծեամբ, սկսան առաջ երթալ զէպ ի խրամին մէջ։

Յանկարծ ցաւոց աղաղակ մը բարձրացաւ ակամայ՝ պաշարողներու զիծերուն մէջէն, այն աղաղակին ուրիշներ ալ յաջորդեցին աւելի կամ նուազ զսպուած։ Պահակապան զէտերն արթնցան, վտանգի նշանը տրուեցաւ։ Բոլոր պահակապան գունդն մանրերկրորդի մը մէջ ոտքի կանգնեցաւ և վազեց պաշարանութեան՝ Դանիացիք սարսափահար շփոթեցան և սկսան փախչիլ՝ հալածուելով Սկովտացիներէն, որ իրենց լաւ ջարդ մ'ալ տուին։ Ինչ պատահած էր արդեօք։ Ամենապարզ զէպը մը՝ որուն վրայ Դանիացիք

երբէք մտածած չէին, իրենց ամէն նախագոչութիւններովն հանդերձ։ Սատանան, կ'ըսէ հին առած մը, պտուկները կը շինէ, բայց անոնց խուփը կը մոռնայ։ և պատմութեան մէջ հագուազիւտ չեն օրինակներ պտուկներու՝ որոնց բնական առանց խուփի մնացած է։

Ամառուան կիզիչ տաքը ցամաքեցուցած էր խրամատին յատակը։ Նպաստաւոր պարագայ մը, որուն վրայ վստահացած էին Դանիացիք։ սակայն այդ տաքութիւնը միանգամայն նպաստաւոր եղած էր նաև եկջաններու առատ և ուռնացած բուսականութիւն մ'առաջ բերելու, և անոնց պտուկները՝ ամենախայթող փուշերով, որ գետին ինկած էին առատապէս, խոցեցին պաշարող ասպատակին բոպիկ ոտքերը և բռնադատեցին զիրենց այն աղաղակն արձակելու, որով ուշադրութիւնն արթնցուցին պահակապան զէտերու և ի զէն վազուցին զղեակին պաշտպանողները։ Այսպէս անա եկջանը փրկեց Սկովտիա, գրեթէ ճիշտ նոյն կերպով, ինչպէս որ սագերը փրկած էին Կապիտոլինը։ Երախտագրութեան զգացում մը՝ Սկովտացւոց ազգային նշանաբանն ընել տուաւ եկջանը, որ Սկովտիոյ մէջ այնքան ժողովրդական դարձաւ, որ մինչև իսկ իր սրածայր փուշերը, իրեւ օրինակ նկարուեցան այն յատկանշական և յուռութիւնը պահպանողական կերպաններու վրայ, որոնցմով սկովտացի զինուորներու գուպանները, կարճ շրջազգեստները, գլխարկները և զօտիները կը շինուին։

Նոյն իսկ ծաղիկներու լեզուաբարբառին մէջ՝ ակջանը անձնապաշտպանութեան գաղափարանիշն է։ «Ակջանի ասպետաց», այսինքն է Ս. Անդրէասի Սկովտական կարգին, նշանաբանը՝ շատ լաւ կերպով յօրինուած է եկջանի ծաղիկն այդ Ասպետական Կարգին զինանշանին ազուցանելով։ Այդ ք զիս կը գրգռէ անպատիժ Nemo me impune lacessit։

